

Emlékezés Óvári Kelemenre (1844-1925), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Kelemen Óvári (1844-1925), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Óvári (Óváry) Kelemen forráskutató jogtörténész, magánjogász életműve feldolgozottak nevezhető.¹ Óvári 1844. november 21-én született Pécsen.² Atyja Óvári József zenetanár, akinek a családneve Wiche vagy Viche volt,³ de elképzelhető a 'Fiché' alakban történő ejtés is.⁴ Anyja a lengyel eredetű Karlovitz Anna volt, aki az ifjú Kelemen születése után hamar elhunyt.⁵ A család 1847 óta Szabadkán élt.⁶ A feleségét elvesztett idősebb Wiche József új feleséget vett, akitől még négy gyermek született a későbbiek során.⁷ Az apa, Kelemen bátyja, József, nővére, Matild, és az ifjú családnevét 1868-ban változtatta meg. (Erre nincsen adat, de elképzelhető, hogy Kelemen bátyja, Wiche József születési helye, Magyaróvár⁸ adta az új családnév ötletét).⁹ Óvári középiskolai (gimnáziumi) tanulmányait Szabadkán¹⁰ kezdte, és a négy alsó gimnáziumi osztályt itt is végezte el.¹¹ Az ötödik gimnáziumi osztályt¹² Temesváron¹³

¹ Id. Szinnyei József: Óvári Kelemen [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 27-28.; Id. Szinnyei József: Óvári József [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 26-27.; Kolosváry Bálint: *Óvári Kelemen I. [levelező] tag emlékezete. A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. XXI. köt. 6. sz.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 1931. 20. [Tévesen 7. számmal kinyomtatva]. Szerkeszti: A Főtitkár. URL: https://real-eod.mtak.hu/18831/1/1931_7_ovari_kelemen_emlekezete_kolosvary_balint.pdf (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 15.); Anonym: Óváry [Óvári] Kelemen [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon II. L-Z*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969. 331-331. Harmadik, változatlan kiadás; Gulyás Pál (ír., összeáll.): Óvári Kelemen. [Szócikk]. In: Gulyás Pál (ír., összeáll.) – Viczián János (ír., s.a.r., kieg., jav.): *Magyar írók élete és munkái. Megindította [az alapsorozatot]: Id. Szinnyei József. Új sorozat. ---. adatgyűjtésének felhasználásával írta és sajtó alá rendezte Viczián János XIX. N. Árpádné – Özséb P. [Páter]*. Budapest, Argumentum Kiadó, 2002. 943-943.; Markó László: Óvári Kelemen. [Szócikk]. In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai II. I-P*. (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 952-952. <https://real-eod.mtak.hu/7573/1/AMTATagjai1825-2002.pdf#page=958> (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 15.); Anonym: Óvári Kelemen [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon VI. Sz-Zs*. Budapest, Magyar Könyvklub, 2004. 1203-1203.; Pétervári Máté: Óvári Kelemen (1844-1925). *Forum. Acta Juridica et Politica* 10 (2020) 1. 531-550. URL: acta.bibl.u-szeged.hu/70549/1/juridpol_forum_010_001.pdf (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 15.).

² Pécs (Baranya vármegye) a Magyar Királyság, jelenleg Magyarország része. A születési adatokra: Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 2.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.; Pétervári (2020) 531.

³ Id. Szinnyei (1905) 27.

⁴ Kolosváry (1931) 2. szerint Fiché.

⁵ Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 2.; Pétervári (2020) 531-532.

⁶ Kolosváry (1931) 2.

⁷ Kolosváry (1931) 2-3.

⁸ Magyaróvár (Moson vármegye), Magyar Királyság, jelenleg Győr-Moson-sopron vármegye, Magyarország része.

⁹ Id. Szinnyei József: Óvári József [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 26-27.; Kolosváry (1931) 2.; Gulyás (2002) 943.

¹⁰ Szabadka (Bács-Bodrog vármegye), jelenleg Vajdaság tartomány része (Szerbia).

¹¹ Kolosváry (1931) 3.

¹² Kolosváry (1931) 4.

¹³ Temesvár (Temes vármegye), jelenleg Temes megye, Románia része.

folytatta és a maradék három osztályt¹⁴ Pesten,¹⁵ a Piarista Főgimnáziumban végezte,¹⁶ majd 1863 nyarán 'eximio modo' tett érettségi vizsgát.¹⁷ A Geist és a Pulszky családoknál volt házitánító, de Petőfi Zoltánt (1848-1870), a költő fiát is oktatta.¹⁸ Ezt követően, 1863 és 1867 között a pesti egyetemen a jog- és államtudományi tanfolyamot hallgatta, az államtudományokból 1867. június 19-én¹⁹ és jogtudományokból 1868. január 15-én²⁰ kitűnő eredménnyel²¹ államvizsgát tett.²² Vizsgatézis-nyomtatványa magyar nyelven maradt fenn.²³ Ezután 1867. november 27-én²⁴ a pesti királyi váltótörvényszékhez joggyakornokká valamint 1869. december 30-án²⁵ segédfogalmazóvá nevezték ki.²⁶ Később, 1868. január 27-től pénzügyminisztériumi gyakornok.²⁷ Végzését követően 1869. február 7-én²⁸ a jog- és államtudományok doktorává avatták, végzettséget igazoló oklevelet szerzett.²⁹ Még ebben az évben, 1870. január 9-én igazságügyi minisztériumi beosztást kap,³⁰ majd a gyakorlati pályán további változtatás érte: szolgálattételre a pesti királyi ítélőtáblához rendelték be,³¹ mint táblai fogalmazót, később jegyzőt (1870. május 14-én, illetve 1871. november 1-jén).³² Miután időközben 1871. április 24-én a közügyvédi, majd 1871. május 8-án a váltóügyvédi³³ vizsgát³⁴ is letette, még abban az évben, 1871-ben az igazságügyi minisztériumhoz osztották be szolgálattételre.³⁵ Nem sokra rá 1872. januárjában a Kúria legfőbb ítélőszéki osztályához fogalmazóvá léptették elő.³⁶ Ugyanakkor az elméleti pályán is szépen lépegetett előre: 1870. augusztus 26-án polgári törvénykezésből magántanári képesítést (habilitációt) nyert el a budapesti egyetem jogi karán, így magántanár volt, és két tanév alatt előadásokat is tartott.³⁷ A magánélete is szerencsésen alakult, 1873. június 20-án nőül vette Vikol Polixénát, akivel 1924-es elhunytáig éltek együtt, és két fiuk, valamint egy lányuk született.³⁸ Nem sokkal előbb, 1872.

¹⁴ Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 4.

¹⁵ Pest (Pest-Solt-Pilis vármegye területén kívül eső szabad királyi város), jelenleg Budapest főváros része.

¹⁶ Id. Szinnyei (1905) 27.; Pétervári (2020) 532.

¹⁷ Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 3.

¹⁸ Kolosváry (1931) 3.

¹⁹ Kolosváry (1931) 4.

²⁰ Kolosváry (1931) 4.

²¹ Kolosváry (1931) 3-4.

²² Id. Szinnyei (1905) 27-28.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

²³ Óvári Kelemen: *Tételek az összes jog- és államtudományokból melyeket a Magyar K. Tudomány-Egyetemen [Királyi Tudományegyetemen] kiállott szigorlatok után a jogtudorság elnyerése végett 1869. február 20-án nyilvános vitatkozás alá bocsát Óvári (Wiche) Kelemen.* Pest, Rudnyánszky Béla Nyomda, 1869. 12

²⁴ Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 4.

²⁵ Kolosváry (1931) 4.

²⁶ Id. Szinnyei (1905) 28.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

²⁷ Kolosváry (1931) 4.; Anonym (1969) 331-331.

²⁸ Kolosváry (1931) 4.

²⁹ Id. Szinnyei (1905) 27.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

³⁰ Kolosváry (1931) 6.

³¹ Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 4.

³² Markó (2003) 952.

³³ Kolosváry (1931) 4.

³⁴ Id. Szinnyei (1905) 28.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

³⁵ Id. Szinnyei (1905) 28.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

³⁶ Id. Szinnyei (1905) 28.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

³⁷ Kolosváry (1931) 6. Anonym (1969) 331-331. tévesen állítja, hogy jogtörténetből habilitált volna.

³⁸ Idősebb fia, Óváry Elemér Kolozsvár szabad királyi város utolsó magyar tisztii főügyésze volt; fiatalabb fia, Óvári Béla nyugalmazott császári-királyi huszárezredesként Ausztriában élt, leánya, Óvári Ikona (Iluska) Horváth Károly királyi közjegyző neje volt, aki nem sokkal atyja halálát követően hunyt el. Kolosváry (1931) 6.

szeptember 29-étől az egyetemes európai és hazai jogtörténet rendes tanára lett a kolozsvári³⁹ tudományegyetemen⁴⁰ 1916-ig,⁴¹ ahol az 1880 és 1881., továbbá az 1884 és 1885 közötti ciklusokban jogi kari dékán.⁴² Később, 1891-1892. években ugyanitt rektor volt.⁴³ Majd 1892. május 5-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező taggá választotta.⁴⁴ Az 1910. évben udvari tanácsosi címet nyert.⁴⁵

Első terjedelmesebb önálló műve⁴⁶ a csődjog legkorábbi hazai feldolgozása volt, mégpedig összehasonlító jogi irányultsággal.⁴⁷

A Corpus Juris Hungarici milleniumi emlékiadás húsz kötetesre tervezett vállalkozás, a *Corpus Juris Hungarici milleniumi emlékiadás* kapcsán szükséges megemlíteni, hogy az 1895-öt megelőző hét kötet kapcsán többen működtek közre az egyes, 1832-ig (1832-1836-ig) alkotott latin törvényszövegek megállapításában, és a szövegek fordításában. Az első, 1000-tól 1526-ig terjedő kötetben⁴⁸ a vegyesházi királyokra vonatkozó terjedelmes hányadot Óvári Kelemen mellett Kolosváry Sándor (1840-1922) magánjogász, jogtörténész, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem rektora (1888-1889), akadémikus [I. tag (1892. május 5.)] készítette.⁴⁹ Az említett, I. Károlytól III. Ferdinándig alkotott törvényeket tartalmazó I. kötet második felét (1301-1526), II. kötetet (1526-1608),⁵⁰ és III. kötetet (1608-1657),⁵¹ valamint a

³⁹ Kolozsvár (Kolozs vármegye), Magyar Királyság; jelenleg Kolozs megye, Románia része.

⁴⁰ Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 6.; Markó (2003) 952.

⁴¹ Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.

⁴² Id. Szinnyei (1905) 27.; Kolosváry (1931) 6.; Anonym (1969) 331-331.

⁴³ Id. Szinnyei (1905) 27.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

⁴⁴ Id. Szinnyei (1905) 27.; Anonym (1969) 331-331.; Markó (2003) 952.; Anonym (2004) 1203.

⁴⁵ Gulyás (2002) 943.

⁴⁶ Óvári Kelemen: *A csődrendszer. Tekintettel a nevezetesebb külföldi csődtörvényekre, s különösen a magyar csőd és csőd eljárás részletes ismertetése.* Pest, Eggenberger féle Akadémiai Könyvkereskedés, 1871. iv, 214.

⁴⁷ Értékelése: Kolosváry (1931) 7-8.; Pétervári (2020) 536-537.

⁴⁸ Árpád-kori törvényeket (1000-1301) Nagy Gyula [1895-től Tasnádi Nagy Gyula] (1849-1924), a Magyar Országos Levéltár levéltárnoka, akadémikus [I. tag (1892. május 5.)] adta ki. Zala és Zemplén vármegye története mellett a Hazai Oklevéltár 1234-1536 egyik kiadója, és az Anjou-kori Oklevéltár VII. kötetének kiadója gondozta. Elengedhetetlen továbbá jelezni, hogy a CJH milleniumi emlékkiadása I. kötetéből kimaradt 19 törvény közül az Árpád-korra vonatkozó 1267-es, 1291-es, és 1298-as törvények, melyeket még Kovachich Márton György (1744-1821) és Kovachich József Miklós (1798-1878) fedezett fel, az alábbi modernebb szövegkiadásból ismerhető meg: Szilágyi Loránd: *Árpád-kori törvények. Kézirat.* Budapest, Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, 1955. 128. Később a többi rész Márkus Dezső (1862-1912) ügyvéd, kodifikátor, jogi szakíró, a magánjog, a családjog, a végrehajtási jog, a közjog, valamint a közigazgatási jog művelője adta közre, aki a CJH sorozat irányítása mellett a hatkötetes Magyar jogi lexikon főszerkesztője is volt, valamint a szócikkek egy jelentékeny részét is maga írta. Lásd még Óvári szerepének a CJH milleniumi emlékkiadás körében betöltött szerepére: Pétervári (2020) 539-540.

⁴⁹ A vegyes házakból választott királyok uralkodása alatt alkotott törvények. In: *Magyar Törvénytár. 1000–1526. évi törvénycikkek.* Ford., jegyz.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy., ut. jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1899. 147-853.

⁵⁰ *Magyar Törvénytár. 1526–1608. évi törvénycikkek.* Ford., ut.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy. jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1899. xcvi, 1-995.

⁵¹ *Magyar Törvénytár. 1608–1657. évi törvénycikkek.* Ford., ut.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy. jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1900. lxxix, 1-655.

Werbőczy István⁵² Hármaskönyvét (1517)⁵³ tartalmazó, 1897-ben megjelent IV. kötetet;⁵⁴ (egy Hármaskönyv-fordítást már 1894-ben megjelentettek),⁵⁵ továbbá Erdély külön törvényeit (1540-1848) tartalmazó V. kötetet⁵⁶ is a szerzőpáros fordította, és változó módon hol magyarázatokkal, hol utaló jegyzetekkel látták el. (Lásd ennek részleteit a könyvészeti leírásokban). Az I. Lipóttól I. Ferencig terjedő korszakot: a VI. kötetet (1657-1740)⁵⁷ Tóth Lőrinc (1814-1903) Deák-párti politikus, ügyvéd, semmítőszéki, valamint kúriai bíró, kúriai tanácselnök (1883-1894), jogi író, a polgári törvénykezési jog és az anyagi büntetőjog

⁵² Wallaszky Pál [Valaský, Pavol]: *De Stephano Werbőczio icto Hungariae celeberrimo dissertatio historico epistolica. Generosissimo ac nobilissimo domino Andreae Semberi de Felső Szud dynastiae in Nagy Rhéde A. Sipék cet. quum A. D. XXVI. Maii A. D. M.D.CC.LXVIII. in Gymnasio Evangelico Posoniensi studiis scholasticis valediceret ius Hungariae auspicaturus dicata a Paulo (!) Wallaszky Bagyanino N. Honth. Hungaro SS. Theol. et Philosoph. cultore.* Lipisae [Leipzig], Ex officina Langensheim, 1768. 31.; Horvát István: *Verbőctzi [Werbőczy] István emlékezete, melyet a Hármos [Hármas] Törvénykönyv törvényes bevételének harmadik századára készített ---., a Széchényi Országos Könyvtár őrzője a Magyar Nemzeti Museum [Múzeum] mellett* II. Pest, Trattner János Tamás, 1819. 360. (A Werbőczy életét feldolgozni szándékozó első kötet nem jelent meg, alighanem el sem készült. A második kötet a Werbőczy-családra vonatkozó oklevelek és iratok gyűjteménye. Csiky Kálmán: *Werbőczy István Hármaskönyve.* Budapest, Franklin Társulat, 1899. 64. Olcsó Könyvtár 1106. szám.

⁵³ *Verbőctzi [Werbőczy] István Hármaskönyve. Az MDXVII-ki [1517-i] eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a Magyar Tudós Társaság.* Ford.: Bertha Sándor – Fogarasi János – Luczenbacher János – Szalay László-Tóth Lőrinc. Lekt.: Jankowich [Jankovics] Miklós – Jerney János – Szlemenics Pál – Sztrokay Antal – Vörösmarty Mihály. Pest, Eggenberger József és fia, 1844. iv, 465, (1). Első kiadás (reprint: 2014); *Verbőctzi [Werbőczy] István Hármaskönyve. Az MDXVII-ki [1517-i] eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a Magyar Tudományos Akadémia.* Ford.: Bertha Sándor – Erdy János – Fogarasi János – Luczenbacher János – Szalay László-Tóth Lőrinc. Lekt.: Pauler Tivadar – Zádor György – Zsoldos Ignác. Pest, Eggenberger Ferdinánd akadémiai könyvkereskedése, 1864. (2), (1), 376, xiv, (1). Második kiadás. Jelentőségére, értékelésére lásd a következő szakirodalmi műveket: Párniczky Mihály – Battyka János: *A magyar Corpus Juris. (Az első kiadások forrásai).* Budapest, Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem – Általános Nyomda Könyv- és Lapkiadó Rt., 1936. 115. A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jogtörténeti Szeminárium. Az Illés Szeminárium Kiadványai 4. szám; Félegyházy József: *Werbőczy [István] Hármaskönyve és a kánonjog.* Budapest-Vác, Kapisztrán Nyomda. 143.; Hamza Gábor: Magyarország – Középkori magánjog és a római jog. In: Hamza Gábor: *Az európai magánjog fejlődése a kezdetektől a XX. század végéig. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján.* Budapest, Novissima, 2022. 99-103. Második, bőv., átd. kiad., szerk.-ben közrem.: Deák Péter; lekt.: Földi András; és Hamza Gábor: Magyarország – Werbőczy István és a Tripartitum. In: Hamza Gábor: *Az európai magánjog fejlődése a kezdetektől a XX. század végéig. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján.* Budapest, Novissima, 2022. 103-105. Második, bőv., átd. kiad., szerk.-ben közrem.: Deák Péter; lekt.: Földi András.

⁵⁴ *Magyar Törvénytár. Werbőczy István Hármaskönyve.* Ford.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Budapest, Franklin-Társulat, 1897. lv, 437. (reprint: 1990). Értékelése: Kolosváry (1931) 15-16.; Pétervári (2020) 537-539. Érdemes utalni arra, hogy a Hármaskönyv a CJH részeként is megjelent, ennek példájaként az 1751-es ún. királyképes kiadását idézzük: Werbőczy István: *Opus Tripartitum Juris Consuetudinarii Inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem annexarum.* In: *Corpus Juris Hungarici, seu Decretum Generale inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem annexarum in duos tomos distinctum I. Tomus primus, continens Opus Tripartitum Juris Consuetudinarii ejusdem Regni, Authore Stephano de Werbőcz...* Nagyszombat, Jezsuita Akadémia Nyomdája, 1751. (6), (3), 120, (6).

⁵⁵ *Werbőczy István Hármaskönyve. A M. [Magyar] Tud. [Tudományos] Akadémia által gondozott harmadik kiadás.* Ford.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1894. liv, 466, (1). Ugyanebben az évben megjelent egy másik önálló fordítás is: Werbőczy István: *Tripartitum Opus Juris Consuetudinarii Regni Hungariae. Magyarország szokásos jogának [szokásjogának] Hármaskönyve. Írta ---. Az eredeti kiadás latin szövegét közölte, magyarra fordította, jegyzetekkel és a mű történetének megírásával kísérte Csiky Kálmán.* Budapest, M. Kir. [Magyar Királyi] Egyetemi Nyomda, 1894. xxx, 560. (Reprint: 1990). A reprint változtatott címmel, új előszavakkal készült. (Tripartitum. A dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának Hármaskönyve). A kiadás idején már néhai Bónis György bevezető tanulmányával, valamint Gazda új kiadáshoz írott szerkesztői előszavával).

⁵⁶ *Magyar Törvénytár. 1540–1848. évi erdélyi törvények.* Ford., ut.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magyar jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1900. xlv, (3), 678.

⁵⁷ *Magyar Törvénytár. 1657–1740. évi törvénycikkek.* Ford., bev.: Tóth Lőrinc. Lekt.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magyar, ut.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1900. li, 715.

művelője, akadémikus [l. (1836. szeptember 10.); r. (1858. december 15.)] tagja jelentette meg. Azonban, mint az a címleírásból is kitűnik Óvárira és Kolosváryra itt a szövegek egyeztetésén alapuló lektori szerep várt.⁵⁸

Óvárinak és Kolosvárynak szintén közös, igen jelentős forráskiadásuk és fordításuk volt a *Corpus Statutorum Hungariae municipalium. A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye* [14. század - 18. század, 1370-1800]. Ezek olykor változó latin és magyar című kötetekben/alkötetekben jelentek meg, összesen nyolc darabban.⁵⁹

Óvári Kelemen Kolozsvárt, 1925. december 17-én, élete 81. évében hunyt el tüdőgyulladásban.⁶⁰ Sírja a Házsongárdi temető IIa parcellájában volt, de mára azt sajnálatosan felszámolták. Kolosváry Bálint, aki az emlékbeszéd szerzője volt, megdöbbenéssel állapítja meg Óvári puritán egyéniségéről, hogy az MTA róla semmiféle életrajzi feljegyzést nem őrzött.⁶¹ Ugyanakkor maga Kolosváry Bálint akadémikus [(l. 1922; r. 1934; ig. 1943–1946; tan. 1949; r. visszaállítva (1989)] az emlékbeszédben számos pontos adattal tudott szolgálni vélhetően atyja, Kolosváry Sándor adatai, hagyatéka révén.

Művei

Tételek az összes jog- és államtudományokból melyeket a Magyar K. Tudomány-Egyetemen [Királyi Tudományegyetemen] kiállott szigorlatok után a jogtudorság elnyerése végett 1869. február 20-án nyilvános vitatkozás alá bocsát Óvári (Wiche) Kelemen. Pest, Rudnyánszky Béla Nyomda, 1869. 12; Telekkönyvi előjegyzés igazolása. *Jogtudományi Közlöny* 6. évf. (1871) 1. sz. 4–6.; *A csődrendszer. Tekintettel a nevezetesebb külföldi csődtörvényekre, s különösen a magyar csőd és csőd eljárás részletes ismertetése.* Pest, Eggenberger féle Akadémiai Könyvkereskedés, 1871. iv, 214; Milyen a jog, szervezetének kifejlődési időszakában. In: Beszédek, melyek a Kolozsvári Magy. Kir. [Magyar Királyi] Ferenc József Tudományegyetem által 1880/81. tanévben kitűzve volt pályakérdésekre érkezett munkák eredményének s az új pályatételeknek kihirdetése alkalmából 1881. május 29-én tartattak, és az egyetem négy tudománykarának jelentései a pályázatok eredményéről s az új

⁵⁸ A CJH VII. kötetet (1740-1835) azonban már Csiky Kálmán fordította. A CJH Óvári és Kolosváry általi kiadásának értékelésére: Kolosváry (1931) 16-17.; Pétervári (2020) 539-539. Csiky Kálmán munkásságára: Koi Gyula: [Csiky Kálmánnal foglalkozó részek]. In: Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatástudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803-1885) Récsi Emil (1822-1864) Concha Győző (1846-1933) Magyary Zoltán (1888-1945).* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2013. 32-32., 62-62., 139-139., 156-156.; Koi Gyula: [Csiky Kálmánnal foglalkozó részek]. In: Koi Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2014. 126-126., 143-143., 224-224., 244-248.

⁵⁹ Kolosváry Sándor-Óvári Kelemen (gyűjt., kiad., ford., magy.): *Corpus Statutorum Hungariae municipalium. A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye* [14-18. század] I. *Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai.* II/1. *A Tiszáninneni törvényhatóságok jogszabályai 1.* II/2. *A Tiszáninneni törvényhatóságok jogszabályai 2.* III. *A Tiszántúli Tiszáninneni törvényhatóságok jogszabályai* IV/1. *A dunáninneni törvényhatóságok jogszabályai 1.* IV/2. *A dunáninneni törvényhatóságok jogszabályai 2.* V/1. *A dunántúli törvényhatóságok jogszabályai 1.* V/2. *A dunántúli törvényhatóságok jogszabályai 2.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1885-1904. I, 639; li, 521; lxxviii, 422; lxxix, 801; lxxxiii, 916; lxxix, 842; lxiv, 704; lix, 585. Mivel a húsz év alatt változó bibliográfiai leírással, eltérő években jelentek meg, ennek részletei az egyes művek felsorolásánál olvashatóak. A könyvészeti leírások egy részére támpontul: Petrik Géza (összeáll., s.a.r.) – Szilágyi Sándor (bev.): *Magyar könyvészet 1901-1910. Az 1901-1910. években megjelent magyar könyvek, folyóiratok, atlaszok és térképek összeállítása. Bibliographia Hungariae. Series editionum stereotyparum. Magyarországi könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata.* I. A-K. (Facsimile kiadás). Budapest, OSZK [Magyar Könyvkereskedők Egyesülete], 1969. [1917] 26-26. (Angol nyelvű 1969-es bevezetővel); A középkori Európa jogéletére: Pokol Béla: *Középkori és újkori jogtudomány. Középkori és újkori jogtudomány.* Budapest–Pécs, 2008. Dialóg Campus Kiadó, 2008. 224. A Kolosváry-Óvári-statútumgyűjtemény értékelésére: Kolosváry (1931) 15-15.; Pétervári (2020) 537-538.

⁶⁰ Gulyás (2002) 943.

⁶¹ Kolosváry (1931) 1.

pályatételekről. *Acta Reg. [Regiae] Scient. [Scientiarum] Universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae Anni MDCCCLXXX LXXXI. Fasciculus II.* Kolozsvár, Stein János m. k. egyetemi nyomdász, 1881. 9–71.; A családi szervezet kezdetleges fejlődési szakai [szakaszai] az ún. patriarchális család megalakultáig [kialakulásáig/létrejöttéig]. In: Beszédék, melyek a Kolozsvári Magyar Kir. [Királyi] Ferenc József Tudományegyetem 1885. május hó 29-i pályadíj-kiosztási ünnepélyén tartattak, és az egyetem négy tudománykarának jelentései a pályázatok eredményéről valamint az új pályatételekről. *Acta Reg. [Regiae] Scient. [Scientiarum] Universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae Anni MDCCCLXXXIV-LXXXV [1884-1885]. Fasciculus III.* Kolozsvár, M. Polgár Nyomdája. 1885. 11–75.; *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum hungariae municipalium I. köt. Az erdélyi törvényhatóságok jogszabályai. Statuta et constitutiones municipiorum Transsylvaniae ab antiquissimis temporibus usque ad finem saeculi XVIII.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1885. I. 639. (Kolosváry Sándorral); Régi magyar házassági jog. *Magyar Igazságügy* 29 (1888) 14–32.; *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum hungariae municipalium II. köt. I. fele. A tiszáninneni törvényhatóságok jogszabályai. Statuta et articuli municipiorum Hungariae Cis-Tibiscanorum.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1890. II. 521. (Kolosváry Sándorral); *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum hungariae municipalium II. köt. II. fele. A tiszáninneni törvényhatóságok jogszabályai. Kiváltságolt kerületi statutumok 1370–1799 és városi statutumok 1404–1773.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1890. Ixxviii, 422. (Kolosváry Sándorral); *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum Hungariae municipalium III. köt. A tiszántúli törvényhatóságok jogszabályai. Statuta et articuli municipiorum Hungariae Trans-Tibiscanorum.* Budapest, M. T. [Magyar Tudományos] Akadémia Történelmi Bizottsága 1892. Ixxix, 801. (Kolosváry Sándorral); *Werbőczy István Hármaskönyve. A M. [Magyar] Tud. [Tudományos] Akadémia által gondozott harmadik kiadás.* Ford.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1894. liv, 466, (1); *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum Hungariae municipalium IV. köt. I. fele. A dunáninneni törvényhatóságok jogszabályai. Statuta et articuli municipiorum Hungariae Cis-Danubianorum.* Budapest, M. T. [Magyar Tudományos] Akadémia Történelmi Bizottsága, 1896. lxxxiii, 916. (Kolosváry Sándorral); *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum Hungariae municipalium IV. köt. II. fele. A dunáninneni törvényhatóságok jogszabályai. Statuta et articuli municipiorum Hungariae Cis-Danubianorum.* Budapest, M. T. [Magyar Tudományos] Akadémia Történelmi Bizottsága, 1897. lxxix, 842. (Kolosváry Sándorral); *Magyar Törvénytár. Werbőczy István Hármaskönyve.* Ford.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Budapest, Franklin-Társulat, 1897. lv, 437. (reprint: 1990); A vegyes házakból választott királyok uralkodása alatt alkotott törvények. In: *Magyar Törvénytár. 1000–1526. évi törvéncikkek.* Ford., jegyz.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy., ut. jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1899. 147-853.; *Magyar Törvénytár. 1526–1608. évi törvéncikkek.* Ford., ut.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy. jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1899. xcvi, 1-995.; *Magyar Törvénytár. 1540–1848. évi erdélyi törvények.* Ford., ut.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy. jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1900. xlv, (3), 678.; *Magyar Törvénytár. 1608–1657. évi törvéncikkek.* Ford., ut.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy. jegyz.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1900. lxxix, 1-655.; *Magyar Törvénytár. 1657–1740. évi törvéncikkek.* Ford., bev.: Tóth Lőrinc, Lekt.: Kolosváry Sándor – Óvári Kelemen. Magy., ut.: Márkus Dezső. Budapest, Franklin Társulat – Révai Testvérek, 1900. li, 715.; *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum Hungariae municipalium V. köt. I. fele. A dunántúli törvényhatóságok jogszabályai. Statuta et articuli municipiorum Hungariae Trans-Danubianorum.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 1902. lxiv, 704. (Kolosváry Sándorral); *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye összegyűjtve, felvilágosító és utaló jegyzetekkel ellátva. Corpus statutorum Hungariae municipalium V. köt. II. fele. A dunántúli törvényhatóságok jogszabályai. Statuta et articuli municipiorum Hungariae Trans-Danubianorum.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 1904. lix, 585. Magyarországi jogtörténeti emlékek. Monumenta Hungariae juridico-historica. [Sorozacímekek]. (Kolosváry Sándorral); A királyi hatalom az Árpádok korában. In: *Emlékkönyv Farkas Lajos tanárságának negyvenötödik éve alkalmából.* Kolozsvár, Stein János Egyetemi Könyvkereskedése, 1914. 311–325.

Források

Werbőczy István: *Opus Tripartitum Juris Consuetudinarii Inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem annexarum*. In: *Corpus Juris Hungarici, seu Decretum Generale inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem annexarum in duos tomus distinctum* I. Tomus primus, continens Opus Tripartitum Juris Consuetudinarii ejusdem Regni, Authore Stephano de Werbőcz... Nagyszombat, Jezsuita Akadémia Nyomdája, 1751. (6), (3), 120, (6); Wallaszky Pál [Valaský, Pavol]: *De Stephano Werbőczio icto Hungariae celeberrimo dissertatio historico epistolica. Generosissimo ac nobilissimo domino Andreae Semberi de Felső Szud dynastiae in Nagy Rhéde A. Sipék cet. quum A. D. XXVI. Maii A. D. M.D.CC.LXVIII. in Gymnasio Evangelico Posoniensi studiis scholasticis valediceret ius Hungariae auspicaturus dicata a Paulo (!) Wallaszky Bagyanino N. Honth. Hungaro SS. Theol. et Philosoph. cultore*. Lipisae [Leipzig], Ex officina Langensheim, 1768. 31.; Horvát István: *Verbőtzi [Werbőczy] István emlékezete, melyet a Hármaskönyv [Hármaskönyv] Törvénykönyv törvényes bevételének harmadik századára készített --.--, a Széchényi Országos Könyvtár őrzője a Magyar Nemzeti Museum [Múzeum] mellett* II. Pest, Trattner János Tamás, 1819. 360.; *Verbőczy [Werbőczy] István Hármaskönyve. Az MDXVII-ki [1517-i] eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a Magyar Tudós Társaság*. Ford.: Bertha Sándor – Fogarasi János – Luczenbacher János – Szalay László-Tóth Lőrinc. Lekt.: Jankowich [Jankovics] Miklós – Jerney János – Szlemenics Pál – Sztrokay Antal – Vörösmarty Mihály. Pest, Eggenberger József és fia, 1844. iv, 465, (1). Első kiadás (reprint: 2014); *Verbőczy [Werbőczy] István Hármaskönyve. Az MDXVII-ki [1517-i] eredeti kiadásra ügyelve magyarul kiadta a Magyar Tudományos Akadémia*. Ford.: Bertha Sándor – Érdy János – Fogarasi János – Luczenbacher János – Szalay László-Tóth Lőrinc. Lekt.: Pauler Tivadar – Zádor György – Zsoldos Ignác. Pest, Eggenberger Ferdinánd akadémiai könyvkereskedése, 1864. (2), (1), 376, xiv, (1). Második kiadás; Werbőczy István: *Tripartitum Opus Juris Consuetudinarii Regni Hungariae. Magyarország szokásos jogának [szokásjogának] Hármaskönyve*. Írta --.--. Az eredeti kiadás latin szövegét közölte, magyarra fordította, jegyzetekkel és a mű történetének megírásával kísérte Csiky Kálmán. Budapest, M. Kir. [Magyar Királyi] Egyetemi Nyomda, 1894. xxx, 560. (Reprint: 1990);⁶² Csiky Kálmán: *Werbőczy István Hármaskönyve*. Budapest, Franklin Társulat, 1899. 64. Olcsó Könyvtár 1106. szám; Id. Szinnyei József: Óvári Kelemen [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 27-28.; Id. Szinnyei József: Óvári József [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 26-27.; Kolosváry Bálint: *Óvári Kelemen l. [levelező] tag emlékezete. A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. XXI. kötet 6. szám. [Tévesen 7. számmal kinyomtatva]*. Szerkeszti: A Főtitkár. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1931. 20. URL: https://real-eod.mtak.hu/18831/1/1931_7_ovari_kelemen_emlekezete_kolosvary_balint.pdf (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 15.); Párniczky Mihály – Bátyka János: *A magyar Corpus Juris. (Az első kiadások forrásai)*. Budapest, Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem – Általános Nyomda Könyv- és Lapkiadó Rt., 1936. 115. A Budapesti Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jogtörténeti Szemináriuma. Az Illés Szeminárium Kiadványai 4. szám; Félegyházy József: *Werbőczy [István] Hármaskönyve és a kánonjog*. Budapest-Vác, Kapisztrán Nyomda. 143.; Szilágyi Loránd: *Árpád-kori törvények. Kézirat*. Budapest, Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, 1955. 128.; Petrik Géza (összeáll., s.a.r.) – Szilágyi Sándor (bev.): *Magyar könyvészet 1901-1910. Az 1901-1910. években megjelent magyar könyvek, folyóiratok, atlaszok és térképek összeállítása. Bibliographia Hungariae. Series editionum stereotyparum. Magyarországi könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata. I. A-K. (Facsimile kiadás)*. Budapest, OSZK [Magyar Könyvkereskedők Egyesülete], 1969. [1917] 26-26. (Angol nyelvű 1969-es bevezetővel); Anonym: Óvári [Óvári] Kelemen [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon* II. L-Z. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969. 331-331. Harmadik, változatlan kiadás; Gulyás Pál (ír., összeáll.): Óvári Kelemen. [Szócikk]. In: Gulyás Pál (ír., összeáll.) – Viczián János (ír., s.a.r., kieg., jav.): *Magyar írók élete és munkái. Megindította [az alapsorozatot]: Id. Szinnyei József. Új sorozat. --.--adatgyűjtésének felhasználásával írta és sajtó alá rendezte Viczián János* XIX. N. Árpádné – Özséb P. [Páter]. Budapest, Argumentum Kiadó, 2002. 943-943.; Markó László: Óvári Kelemen. [Szócikk]. In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai II. I-P.* (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 952-952. <https://real-eod.mtak.hu/7573/1/AMTATagjai1825-2002.pdf#page=958> (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 15.); Anonym: Óvári Kelemen [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon* VI. Sz-Zs. Budapest, Magyar Könyvklub, 2004. 1203-1203.; Pokol Béla: *Középkori és újkori jogtudomány. Középkori és újkori jogtudomány*. Budapest-Pécs, 2008. Dialóg Campus Kiadó, 2008. 224.; Koi Gyula: Adatok 1800 utáni jogirodalmi kiadásunkhoz. Könyvészetileg ismeretlen nyomtatványok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kari Könyvtárában, valamint az ELTE Egyetemi Levéltárában. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae* 47 (2005) 241-295.; Koi Gyula: [Csiky

⁶² A reprint változtatott címmel, új előszavakkal készült. (Tripartitum. A dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának Hármaskönyve). A kiadás idején már néhai Bónis György bevezető tanulmányával, valamint Gazda új kiadásához írott szerkesztői előszavával).

Kálmánnal foglalkozó részek]. In: Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803-1885) Récsi Emil (1822-1864) Concha Győző (1846-1933) Magyary Zoltán (1888-1945)*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2013. 32-32., 62-62., 139-139., 156-156.; Koi Gyula: [Csiky Kálmánnal foglalkozó részek]. In: Koi Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatásttan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig*. Budapest, Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, 2014. 126-126., 143-143., 224-224., 244-248; Pétervári Máté: Óvári Kelemen (1844-1925). *Forum. Acta Juridica et Politica* 10 (2020) 1. 531-550. URL: acta.bibl.u-szeged.hu/70549/1/juridpol_forum_010_001.pdf (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 15.); Hamza Gábor: Magyarország – Középkori magánjog és a római jog. In: Hamza Gábor: *Az európai magánjog fejlődése a kezdetektől a XX. század végéig. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*. Budapest, Novissima, 2022. 99-103. Második, bőv., átd. kiad., szerk.-ben közrem.: Deák Péter; lekt.: Földi András; és Hamza Gábor: Magyarország – Werbőczy István és a Tripartitum. In: Hamza Gábor: *Az európai magánjog fejlődése a kezdetektől a XX. század végéig. A modern magánjogi rendszerek kialakulása a római jogi hagyományok alapján*. Budapest, Novissima, 2022. 103-105. Második, bőv., átd. kiad.

Koi Gyula PhD

Tudományos főmunkatárs; v. vezető kutató; tudományos
munkatárs

Nemzeti Közszerológati Egyetem (NKE) Államtudományi és Nemzetközi
Tanulmányok Kar; Pécsi Tudományegyetem (PTE) Állam-és Jogtudományi kar; ELTE
Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Kutatóintézet

E-mail: koigyula@gmail.com